

Vlaams
Parlement

ingediend op **1691** (2017-2018) – Nr. 1
21 september 2018 (2017-2018)

Conceptnota voor nieuwe regelgeving

van Lorin Parys, Tine van der Vloet, Elke Sleurs, Lies Jans,
Danielle Godderis-T'Jonck en Ingeborg De Meulemeester

betreffende het invoeren van gewone adoptie
in een jeugdhulptraject

INHOUD

1. Context.....	3
2. Het gebruik van een gewone adoptie in de jeugdhulpverlening.....	4
2.1. Wie behoort tot de doelgroep?.....	4
2.2. Wat is gewone adoptie?	4
2.3. Waarom gewone adoptie in de jeugdhulp inschrijven?.....	5
2.4. Wie kan adopteren en hoe verloopt het proces?	6
2.5. Het belang van continuïteit.....	8
3. Adoptie zonder ouderlijke toestemming: Europa en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens	8
3.1. Europa	8
3.2. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.....	8
4. Wat moet er veranderen?	9
4.1. Op federaal niveau.....	9
4.2. Op Vlaams niveau	10
5. Verwijzingen	11

1. Context

Er is in Vlaanderen een groep kinderen die opgroeien in een voorziening of een pleeggezin en die nauwelijks of zelfs helemaal geen contact meer hebben met hun biologische ouders. Die kinderen groeien soms op met het gevoel dat niemand écht om hen geeft, dat er niemand is die voor hen de volle zorg draagt. Ze groeien op in een 'systeem' van jeugdhulp dat, hoe betrokken ook, toch altijd een bepaalde afstand inhoudt, terwijl elk kind gewoon deel wil uitmaken van een gezin, met ouders op wie het (voor) altijd op kan rekenen. Als kinderen opgroeien in een nieuw samengesteld gezin en een van de ouders afhaakt, bestaat allang de mogelijkheid van stiefouderadoptie. Als in de jeugdhulp ouders afhaken, is het momenteel niet gebruikelijk om andere volwassenen de volle juridische verantwoordelijkheid over die kinderen te laten opnemen zolang de ouders daar zelf niet het initiatief toe nemen. Toch zou een gewone adoptie, ook zonder toestemming van de wettelijke ouders, de positie van het kind in een extra gezin meer standvastig maken. In de praktijk komen adopties zonder toestemming van de ouders alleen voor in stiefoudergezinnen, en nooit in een context van jeugdhulp in Vlaanderen. Daar willen de indieners van deze conceptnota verandering in brengen.

Bijna elk land van de Europese Unie voorziet in adoptie als mogelijke ultieme maatregel in een jeugdhulptraject. In Vlaanderen wordt adoptie nooit als optie in de jeugdhulp overwogen, en zeker niet als er geen ouderlijke toestemming is. In Wallonië komen dergelijke adopties jaarlijks wel enkele keren voor.

De visie in deze conceptnota vertrekt vanuit de logica dat kinderen zo veel mogelijk in een gezinscontext moeten kunnen opgroeien en zekerheid moeten krijgen. Daarom pleiten de indieners ervoor om kinderen in jeugdhulp altijd thuis te laten opgroeien als ambulante hulp het verschil kan maken. Dat gebeurt door het aanbieden van contextondersteuning. Als dat niet kan, wordt ingezet op pleegzorg als eerste optie bij uithuisplaatsing. Als meer ondersteuning vereist is, wordt met behandelingspleegzorg gewerkt. In een eerdere conceptnota werd een extra schakel in het jeugdhulptraject voorgesteld: de gezinshuizen. Die moeten ervoor zorgen dat er minder kinderen in een voorziening opgroeien en meer jongeren in een gezinscontext de nodige hulp krijgen. Met het voorstel in deze conceptnota voeren de indieners opnieuw een extra schakel toe in het jeugdhulplandschap: die van de gewone adoptie. Alleen als allerlaatste optie of in bijzondere gevallen wordt op residentiële zorg ingezet. Op die manier wordt een verdere stap gezet in het de-institutionaliseren van de zorg voor kinderen en jongeren in Vlaanderen.

Bij gewone adoptie wordt een extra familiale band gecreëerd zonder de band met de biologische ouders door te knippen. Het kind krijgt op die manier letterlijk een 'extra paar ouders', van wie het engagement niet eindigt als het kind meerderjarig is of 25 jaar wordt. Het kind kan de naam krijgen van zijn adoptanten, maar het kan ook zijn eigen naam behouden, weliswaar in combinatie met de naam van (een van) de adoptanten. De geadopteerde kan in twee families erven. De gewone adoptie kan alleen herzien of herroepen worden als er zeer gewichtige redenen zijn. Een adoptie kan uitgesproken worden zonder toestemming van de biologische ouders, na een grondig maatschappelijk onderzoek waaruit blijkt dat de ouder of ouders zich niet meer om het kind hebben bekommerd of het in gevaar hebben gebracht. Met deze conceptnota willen de indieners aantonen dat die mogelijkheid vandaag juridisch al bestaat, maar dat ze niet is ingepast in de Vlaamse jeugdhulp en daardoor niet gebruikt wordt.

2. Het gebruik van een gewone adoptie in de jeugdhulpverlening

Met deze conceptnota willen de indieners dus verkrijgen dat een gewone adoptie in de toekomst overwogen kan worden in het jeugdhulpverleningstraject van een specifieke doelgroep. Hieronder volgt meer uitleg over de beoogde doelgroep, het concept van de gewone adoptie, de reden waarom de indieners die optie in de jeugdhulp willen inschrijven en de personen die kunnen adopteren.

2.1. Wie behoort tot de doelgroep?

Concreet gaat het om kinderen die geplaatst zijn in langdurige, perspectiefbiedende pleegzorgsituaties of die opgroeien in de residentiële jeugdhulp. Die kinderen hebben geen feitelijke of affectieve positieve band met hun biologische ouders en er is ook geen perspectief meer op een terugkeer naar hun biologische ouders.

De beoogde doelgroep kan geconcretiseerd worden aan de hand van de onderstaande twee voorbeelden.

Eén, sinds kort na zijn geboorte groeit een jongen op bij pleegouders. Ook de zes broers en zussen van de jongen zijn uit huis geplaatst en opgenomen in verschillende gezinnen. De betrokken minderjarige heeft sinds de geboorte geen enkel contact met zijn moeder, en evenmin met zijn broers en zussen. De pleegouders hebben twee eigen kinderen en willen ook hun pleegzoon adopteren, maar kunnen dat momenteel niet.

Twee, een meisje van 15 is sinds het overlijden van haar moeder in een jeugdhulpvoorziening geplaatst. De man op haar geboortakte is niet haar biologische vader. Hij heeft nooit naar haar omgekeken. Er is geen familiale context. In de vakantieperiodes kan het meisje alleen terecht bij soms het ene, dan weer het andere steungezin. Het meisje snakt naar een echt gezin waar ze deel van kan uitmaken en wil graag geadopteerd worden.

Bij de pleegzoon in het bovenstaande voorbeeld is er geen sprake van gedeeld ouderschap aangezien hij geen enkel contact heeft met zijn geboorteparenten. Zijn pleegouders willen hem op gelijkwaardige manier behandelen als hun eigen biologische kinderen, maar juridisch is er een fundamenteel verschil. Zijn broer en zus zijn 'echte' kinderen, met meer rechten dan de pleegzoon. Dat is niet wat zijn pleegouders zouden willen: ze kunnen hem niet garanderen dat hij voor altijd hun kind zal zijn omdat anderen die beslissingsmacht hebben. Daardoor is er een impliciete, steeds aanwezige onzekerheid in zijn opvoedingssituatie.

Bij het meisje uit het tweede voorbeeld is er nooit een aanvraag gedaan voor pleegzorg. Er zijn ook weinig kandidaat-pleegouders bereid om een jongere in die leeftijdscategorie op te nemen.

In beide gevallen overwegen Vlaamse jeugdhulpsystemen in de praktijk geen gewone adoptie zonder de toestemming van de biologische ouders.

2.2. Wat is gewone adoptie?

In België bestaan er twee vormen van adoptie: volle adoptie en gewone adoptie. In tegenstelling tot een volle adoptie wordt er bij een gewone adoptie alleen een juridische band toegevoegd aan de afstamming van het kind en worden de banden met de geboorteparenten niet doorgeknipt. Bovendien is de band tussen het kind en de familieleden van de adoptieouders een stuk beperkter. Zo heeft het kind alleen recht op de nalatenschap van de adoptieouders zelf, en niet van bloedverwanten van de adoptieouders. Het kind behoudt die rechten immers in zijn oorspronkelijke familie. De gewone adoptie kan niet alleen herzien, maar ook herroepen worden

als er zeer zwaarwichtige redenen zijn. De vraag tot herroeping kan komen van de adoptieouders, van de geadopteerde of van de procureur des Konings (Kind en Gezin, 2018). Hieronder staat een schematische voorstelling van beide vormen.

Volle adoptie	Gewone adoptie
Alle juridische banden met de biologische familie worden verbroken en het kind krijgt een nieuwe familie en een nieuwe naam.	Het kind behoudt de juridische banden met de biologische ouders en familie. Het kind zal de naam krijgen van de adoptieouders, tenzij het verkiest om de eigen naam te behouden.
Het kind is altijd minderjarig.	Het kind kan zowel minder- als meerderjarig zijn.
Het kind wordt volledig gelijkgeschakeld met de eigen kinderen en verkrijgt dezelfde rechten. Erven van biologische ouders en/of familie is niet meer mogelijk, tenzij bij testament.	Geadopteerde kinderen kunnen erven in beide families.
Een volle adoptie is in principe onherroepelijk, tenzij er aanwijzingen zijn dat de adoptie tot stand kwam door ontvoering, verkoop of handel in kinderen.	Een gewone adoptie kan herzien en herroepen worden als er voldoende zwaarwichtige redenen zijn. De vraag tot herroeping kan komen van de adoptieouders, de geadopteerde of de procureur des Konings.

Uit wat volgt, blijkt dat de toestemming van de ouders wettelijk niet in alle gevallen vereist is.

Een gewone adoptie in een pleegzorgsituatie heeft tot gevolg dat het kind het recht verliest op de extra kinderbijslag voor pleegkinderen en dat de pleegzorgers geen pleegzorgvergoeding meer ontvangen. Adoptieouders zijn immers zelf onderhoudsplichtig ten opzichte van het adoptiekind en zijn ook aansprakelijk als het kind schade veroorzaakt. Toch mogen financiële motieven nooit aan de basis liggen van de beslissing over het statuut van een kind. Vanuit het gelijkheidsbeginsel kan ook moeilijk verantwoord worden dat kinderen die geadopteerd worden, na hun adoptie anders behandeld zouden worden dan andere 'eigen' kinderen in het gezin. Als een kind uit de doelgroep gewoon geadopteerd wordt, willen de indieners van deze conceptnota wel steeds de adoptiepremie uitbetalen: dat is het startbedrag in het nieuwe stelsel van de Vlaamse kinderbijslag, het Groeipakket. Dat moet voor een kleine financiële ondersteuning zorgen bij ofwel de overgang van pleegzorg naar gewone adoptie, ofwel bij de installatie van een kind in een nieuw gezin nadat dat kind lange tijd in een voorziening is opgegroeid.

2.3. Waarom gewone adoptie in de jeugdhulp inschrijven?

De reden waarom de indieners van deze conceptnota de optie van gewone adoptie willen invoeren, is glashelder: het is in het belang van het kind uit de doelgroep om zekerheid te hebben over waar het zich thuis mag voelen. Die zekerheid helpt bij het hechtingsproces en zorgt voor gelijkberechtiging tussen de biologische en geadopteerde afstammelingen van een ouderpaar.

Weten waar je thuis ligt, waar je je wortels mag laten groeien en je vleugels uitslaan is van primordiaal belang in de ontwikkeling van een kind. Het moeilijk te vertalen concept belonging, het gevoel ergens thuis te horen, is de belangrijkste reden om voor bepaalde kinderen de mogelijkheid van een gewone adoptie ook zonder toestemming van hun biologische ouders open te stellen.

Zekerheid over wie voor je zal zorgen is van belang voor het uitbouwen van een veilige hechtingsrelatie. Die is dan weer noodzakelijk voor kinderen om op latere leeftijd te kunnen omgaan met moeilijke situaties die ze op hun pad tegenkomen (Kalthoff, 2015). Het is dus de bedoeling om een betere toekomst te waarborgen voor de minderjarigen in de doelgroep. Volgens Nina Biehal, professor aan de Universiteit van York, is zowel de objectieve stabiliteit als het subjectieve gevoel van permanentie een belangrijke factor die kan leiden tot betere emotionele uitkomsten voor de geadopteerde kinderen, vergeleken met die van de kinderen in pleegzorg. Zij vermeldt tevens dat de data suggereren dat dit nog sterker geldt als de stabiliteit juridisch verankerd wordt (Kennisbureau Ter Meulen, 2018).

Het is daarbij erg belangrijk om te onderstrepen dat adoptie in belangrijke mate aan het evolueren is naar meer openheid. Met een gewone adoptie wordt de plek van elk van de partijen in de adoptiedriehoek benadrukt. Zowel het kind, de biologische ouders als de adoptanten krijgen en verdienen elk een plek.

Adoptie biedt daarvoor een blijvende juridische band, ook als het kind meerderjarig is geworden. Het blijvende, nieuwe familiale netwerk dat op die manier vaak ontstaat, krijgt zo erkenning, wat de juridische positie van het kind in dat nieuwe gezin versterkt. Bij gewone adoptie is er ook sprake van een 'open' adoptie: de geschiedenis van het kind wordt evenzeer erkend als zijn nieuwe toekomst.

Daarnaast is ook gelijkberechtiging tussen leden van hetzelfde gezin een element dat meespeelt om dit concept verder uit te werken. De jongen uit het voorbeeld, die sinds zijn geboorte met de andere kinderen van een pleeggezin opgroeit, maakt bij het overlijden van de pleegouders geen aanspraak op de erfenis, in tegenstelling tot de twee biologische kinderen van de pleegouders. Bovendien zouden de pleegouders dat zelf graag anders zien.

Kinderen die via een gewone adoptie werden geadopteerd, kunnen dus zowel van de biologische ouders als van de adoptieouders erven. Het tarief van de erfbelasting verschilt echter tussen een gewone adoptie en een volle adoptie. Bij een volle adoptie worden de tarieven gelijkgesteld met een verkrijging in rechte lijn. Wie dus met volle adoptie geadopteerd was, geldt als een gewoon kind van de erfflater, en erft ook tegen het tarief in rechte lijn. Voor een gewone adoptie is dat alleen mogelijk in de onderstaande vier gevallen (Vlaamse Belastingdienst, s.d.):

- 1° stiefouderadoptie;
- 2° kinderen onder voogdij van het OCMW;
- 3° kinderen die vóór hun 21e minstens drie jaar hulp en verzorging van de adoptant gekregen hebben;
- 4° personen die geadopteerd zijn door iemand van wie alle afstammelingen 'voor het vaderland gestorven zijn'.

De bovenstaande voorwaarden die de Vlaamse Belastingdienst hanteert voor de gelijkschakeling met de rechte lijn voor de erfbelasting, willen de indieners doortrekken tot de beoogde doelgroep van deze conceptnota, voor zover dat vandaag nog niet het geval zou zijn.

2.4. Wie kan adopteren en hoe verloopt het proces?

Uiteraard gelden de gewone voorwaarden voor de adoptie van een gekend kind. Op de website van Kind en Gezin staan de criteria helder uitgelegd.

Volgens de wet kunnen de onderstaande personen adopteren:

- gehuwden;
- wettelijk samenwonenden;
- feitelijk samenwonenden (die minstens drie jaar samenwonen);
- alleenstaanden.

Om een minderjarig kind te adopteren, moeten adoptanten:

- minstens 25 jaar oud zijn;
- minstens 15 jaar ouder zijn dan het kind dat ze willen adopteren.

Bovendien moeten adoptanten, voor ze kunnen adopteren:

- het bij wet verplichte voorbereidingsprogramma hebben gevolgd;
- geschikt verklaard zijn door de familierechter.

Wie een kind wil adopteren, is verplicht om het voorbereidingsprogramma van het Steunpunt Adoptie te volgen. Als de biologische ouders geen toestemming voor de adoptie verlenen, volgt er een grondig maatschappelijk onderzoek door de dienst voor maatschappelijk onderzoek. Dat maatschappelijk onderzoek peilt vooral naar de geschiktheid van de kandidaat-adoptanten.

De nieuwe 'potpourriwetten' hebben een nieuw type van maatschappelijk onderzoek ingevoerd naar de adopteerbaarheid van het kind. Die bepalingen zijn er in de eerste plaats op gericht om stiefouderadoptie te reguleren, maar ze kunnen ook perfect dienen om adopties in de jeugdhulp te onderzoeken. Adoptiehuis, de Vlaamse organisatie die erkend is voor binnenlandse adopties, zal de taak krijgen om een grondig onderzoek te doen naar het belang van het kind. Op die manier is er een derde paar ogen dat vanuit het perspectief van het kind peilt naar de wenselijkheid van een adoptie.

Het onderzoek naar de sociaalpsychologische adopteerbaarheid van het kind formuleert een antwoord op bijvoorbeeld de volgende drie vragen. Heeft het kind nog de capaciteit om zich te hechten in een nieuw gezin? Heeft het kind baat bij een familiale omgeving? Zal de adoptie geen loyaleitsissues veroorzaken?

Als aan de voorwaarden voor adoptie is voldaan en er een maatschappelijk onderzoek is gevoerd naar de geschiktheid van de kandidaat-adoptanten en de adopteerbaarheid en het belang van het kind, zal de familierechtbank zich over de adoptie buigen.

De vraag of er genoeg kandidaat-adoptieouders zijn voor gewone adoptie, is uiteraard relevant. Voor de kinderen in perspectiefbiedende pleegzorg zonder contact met hun biologische ouders gaat het uiteraard om hun pleegouders: het is niet de bedoeling hen aan hun vertrouwde omgeving te onttrekken. Maar daarnaast zal voor kinderen in een voorziening een beroep moeten worden gedaan op kandidaat-adoptanten voor een gewone adoptie. Op de wachtlijst van adoptieouders die aan het adoptietraject willen beginnen, staan vandaag meer dan vijfhonderd kandidaten. Op dit ogenblik worden er in Vlaanderen maar een kleine honderd adopties per jaar uitgesproken, binnenlandse en interlandelijke adopties samengeteld. Tussen die honderden kandidaten zullen er, met de nodige sensibilisering en omkadering, zeker een aantal bereid zijn om te kiezen voor de gewone adoptie van een minderjarige in een voorziening. Daarnaast is het niet denkbeeldig dat een aantal mensen graag de zorg voor een kind op zich willen nemen, maar dat niet willen doen in het kader van pleegzorg. Zij zouden zich dan wel kandidaat kunnen stellen voor de gewone adoptie van een kind uit een voorziening dat aan de voorwaarden voldoet. Met de invoering van de optie tot gewone adoptie kan er een echte oplossing komen voor kinderen die aan de criteria voldoen en in een voorziening verblijven. Als een minderjarige uit een voorziening wordt geadopteerd, is het belangrijk dat het matching proces met de kandidaat-adoptanten goed uitgekend is. Daarbij is een stapsgewijze opbouw noodzakelijk. Zo kunnen kandidaat-adoptanten eerst een paar keer meedraaien in de voorziening. Daarna kunnen ze deelnemen aan activiteiten samen met de minderjarige. Vervolgens kan de minderjarige een bezoek brengen aan de kandidaat-adoptanten en kan hij er eens overnachten enzovoort. Met een graduele opbouw wordt het zowel voor de minderjarige als voor de kandidaat-adoptanten gemakkelijker om aan te geven wanneer ze aanvoelen

dat er geen goede match is. Tijdens de voorbereiding zal dat element dus moeten worden aangebracht zodat beide partijen erop voorbereid zijn.

2.5. Het belang van continuïteit

Voor jongeren in een jeugdhulptraject zijn continuïteit en een vast aanspreekpunt vaak essentieel. In een pleegzorgsituatie is er bijvoorbeeld een pleegzorgbegeleider die als taak heeft om zowel de pleegouders, de biologische ouders als het kind te ondersteunen. Ook in de residentiële jeugdhulp heeft een jongere een individuele begeleider.

De indieners van deze conceptnota pleiten ervoor om de vaste pleegzorgbegeleider van de jongere actief te betrekken bij de overgang van een pleegzorgsituatie naar een adoptie, en die begeleider te laten optreden als aanspreekpunt voor zowel de jongere als de pleeg- of adoptieouders, ook voor de nazorg. Hetzelfde idee willen de indieners ook hanteren bij de overgang van residentiële jeugdhulp naar adoptie. De individuele begeleider moet ook daar een taak in de nazorg kunnen opnemen. Die maatregel moet ervoor zorgen dat de jongere steeds bij een en dezelfde vertrouwenspersoon terecht kan.

3. Adoptie zonder ouderlijke toestemming: Europa en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Elke Europese lidstaat heeft een mechanisme in zijn wetgeving om een adoptie zonder ouderlijke toestemming uit te spreken (Fenton-Glyn, 2015). Die wetgeving bestaat dus ook in België.

3.1. Europa

De studie voor het Europees Parlement (Fenton-Glyn, 2015) onderscheidt binnen de lidstaten drie verschillende situaties voor adoptie zonder toestemming van de biologische ouders. De eerste soort situaties waarbij adoptie zonder ouderlijke instemming mogelijk is, is een situatie waarbij de biologische ouders het kind hebben verlaten of een gebrek aan interesse voor het kind hebben getoond. Daarnaast is een dergelijke adoptie vaak mogelijk als sprake is van 'ouderlijk wangedrag' of als ouders ontzet worden uit hun ouderlijke rechten. Ten slotte bestaat in sommige lidstaten ook de mogelijkheid dat het verzet van de biologische ouders tegen een adoptie als onwettig wordt beschouwd en waarbij het belang van het kind vooropstaat. Het vaakst wordt een dergelijke adoptie in Engeland uitgesproken.

3.2. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft zich al vaker uitgesproken over adoptie zonder ouderlijke toestemming. Het Hof was in het verleden zeer omzichtig in de gevallen waarbij het moest oordelen over de rechten van het kind, zeker als de belangen van de biologische ouders ook in het geding waren. Die gebalanceerde benadering is een wezenlijk gevolg van artikel 8 van het Verdrag voor de Rechten van de Mens, dat het recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven behandelt.

In meer recente uitspraken van het Hof is een zekere koerswijziging waarneembaar (Fenton-Glyn, 2015). Steeds vaker wordt gekozen voor een benadering waarbij de belangen van het kind meer centraal staan. In een zaak uit het Verenigd Koninkrijk bepaalde het Hof immers het volgende: "Wanneer het in het belang is van het kind dat een adoptie wordt uitgesproken, en wanneer de kansen op een succesvolle adoptie gemaximaliseerd worden, zijn de belangen van de biologische ouders ondergeschikt aan die van het kind.". Latere uitspraken van het Hof hebben die benadering bevestigd. Op die manier werd geoordeeld dat de Engelse wetgeving

conform het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens in het algemeen was, en meer specifiek conform artikel 8 van dat verdrag.

4. Wat moet er veranderen?

Om gewone adoptie als optie in de jeugdhulp in te voeren, moet worden onderzocht wat er op federaal en op Vlaams niveau moet veranderen.

4.1. Op federaal niveau

Op het federale niveau is de situatie duidelijk: er is geen federaal wetgevend initiatief nodig. Artikel 348-11 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt nu al dat de rechtbank zonder toestemming van de ouders een adoptie kan goedkeuren:

“Art. 348.11. Ingeval een persoon die overeenkomstig de artikelen 348-2 tot 348-7 in de adoptie moet toestemmen, dit weigert te doen, kan de adoptie op verzoek van de adoptant, van de adoptanten of van het openbaar ministerie toch worden uitgesproken indien de familierechtbank van oordeel is dat de toestemming op onverantwoorde wijze is geweigerd.

Wanneer evenwel de vader of de moeder van het kind weigert in de adoptie toe te stemmen, kan de rechtbank de adoptie pas uitspreken wanneer na een grondig maatschappelijk onderzoek gebleken is dat deze persoon zich niet meer om het kind heeft bekommerd of de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van het kind in gevaar heeft gebracht, behalve wanneer het gaat om een nieuwe adoptie of wanneer het gaat om de adoptie van het kind of van het adoptief kind van een echtgeno(o)t(e), van een samenwonende partner of van een voormalige partner ten aanzien van wie een gemeenschappelijk ouderlijk engagement bestaat.

Om het onverantwoorde karakter te beoordelen van de weigering om toestemming te verlenen, houdt de rechtbank rekening met het belang van het kind.”.

De onverantwoorde weigering van de biologische ouders werd ook al besproken in het antwoord van voormalig federaal minister van Justitie Laurette Onkelinx op een schriftelijke vraag van toenmalig senator Clotilde Nyssens (2006):

“Wanneer de vader of de moeder van het kind weigert in de adoptie toe te stemmen, moeten twee situaties onderscheiden worden:

- indien de weigering onverantwoord is en indien na een grondig maatschappelijk onderzoek blijkt dat de vader of de moeder die zijn toestemming heeft geweigerd zich niet heeft bekommerd om het kind of diens gezondheid, veiligheid of zedelijkheid in gevaar heeft gebracht, kan de rechtbank de adoptie uitspreken. (...);
- ofwel betreft het een nieuwe adoptie: de rechtbank kan de adoptie uitspreken indien deze weigering onverantwoord is zonder aanvullende voorwaarde. De onverschilligheid of het in gevaar brengen worden immers vermoed aangezien de ouders toestemden in de eerste adoptie.

(...) Bij wijze van voorbeeld werd de weigering onverantwoord geacht van ouders die materieel en affectief volledig onverschillig bleven voor hun kind op gevaar af van diens gezondheid en zedelijkheid in gevaar te brengen. Er is tevens geoordeeld dat de weigering toe te stemmen in een volle adoptie van een van de oorspronkelijke ouders onverantwoord is wanneer deze weigering volgt uit andere overwegingen dan die welke betrekking hebben op het belang van het kind. Wanneer een kind sinds vijf jaar geen affectie meer heeft gekregen, noch de verzorging waarop ieder kind recht heeft, vereist het belang van het kind dat het volledig kan worden geadopteerd door de echtgenoot van de moeder van het kind die het gedurende die periode als een vader heeft opgevoed.”.

Vandaag wordt artikel 348-11 van het Burgerlijk Wetboek voornamelijk gebruikt om stiefouderadoptie te laten plaatsvinden. Bij dat soort adoptie is het mogelijk dat een van beide wettelijke ouders niet aanwezig is in het leven van het kind, maar weigert om toestemming te geven voor een adoptie door de nieuwe partner van de andere ouder.

De wetgever heeft er in februari 2017 bovendien uitdrukkelijk voor gekozen om het belang van het kind specifiek een rol te laten spelen bij het beoordelen van een onverantwoorde weigering. Dat onderstreept nogmaals dat dit artikel moet gelezen worden met de belangen van het kind voorop.

De Waalse overheid maakt wel gebruik van het systeem om minderjarigen die in een langdurige pleegzorgsituatie zitten of die in een voorziening opgroeien zonder band met hun ouders, gewoon te laten adopteren. De Vlaamse overheid doet dat tot nu toe niet.

4.2. Op Vlaams niveau

De juridische basis om een gewone adoptie uit te spreken zonder dat de toestemming van de biologische ouders daarvoor vereist is, bestaat dus al. Wat nog wel nodig is, is die mogelijkheid expliciet een plaats geven in de praktijk van gewone adoptie, als sluitstuk in de Vlaamse jeugdhulp en weg van het taboe van 'de adoptieve ingesteldheid' van zorgdragers. Het moet mogelijk worden dat de jeugdhulp als systeem, in overleg met het Vlaams Centrum voor Adoptie, na een aantal jaar of in een flagrante situatie, standaard de overweging inbouwt of een gewone adoptie aan de orde is. De federale wetgever heeft daar zelfs zeer expliciet de voorzet voor gegeven. Zo staat in het antwoord van voormalig federaal minister van Justitie Laurette Onkelinx op de schriftelijke vraag van toenmalig senator Clotilde Nyssens (2006) ook:

"In de parlementaire werkzaamheden [met betrekking tot artikel 348-11 BW] is nader bepaald dat het openbaar ministerie in dit geval ambtshalve kan optreden of op vraag van 'enige betrokkene', onder andere de bevoegde autoriteit van de gemeenschap of de adoptanten. Daardoor kan worden voorkomen dat deze laatste zelf een adoptieprocedure moeten instellen wat door de familie van herkomst als een agressieve daad kan worden beschouwd en a fortiori indien de familie van opvang het kind wil adopteren."

Het doel van deze conceptnota bestaat er dan ook in om van een gewone adoptie een nieuw sluitstuk te maken van het huidige integrale jeugdhulplandschap. Voor een specifieke doelgroep van kinderen en jongeren kan een adoptie een uitweg zijn uit de residentiële jeugdhulp of een pleegzorgsituatie veranderen. De onderstaande aandachtspunten spelen daarbij een rol:

- het gaat er alleen over om die optie als een module in te passen in het Vlaamse jeugdhulplandschap. Daarbij kan worden gedacht aan een pleegzorgmodule met het oog op een gewone adoptie en een specifieke module als een minderjarige in een voorziening gewoon geadopteerd kan worden;
- de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin zal in een omzendbrief zijn diensten moeten wijzen op de federale wetgeving;
- het Vlaams Centrum voor Adoptie moet de opdracht krijgen afspraken te maken met de diensten voor pleegzorg, de residentiële voorzieningen en Adoptiehuis over de manier en het tijdstip waarop het eventueel zal optreden om het Openbaar Ministerie te vragen de procedure in gang te zetten.

5. Verwijzingen

Bos, P., Reysoo, F., & Werdmuller, A. (mei 2011). *'In één klap moeder, en ook weer niet': Onderzoek naar demografische en sociaal-economische kenmerken en motieven van vrouwen die tussen 1998-2007 in Nederland hun kind ter adoptie hebben afgestaan* (bron: FIOM, <https://fiom.nl/>).

Casalin, S. (s.d). *Adoptie: een ontwikkelingsbevorderende interventie?* (bron: Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen aan de KULeuven, <https://ppw.kuleuven.be>).

Fenton-Glyn, C. (juni 2015). *Adoption without consent: study for the PETI Committee* (bron: Europees Parlement, <http://www.europarl.europa.eu>).

FIOM. (s.d). *Gesloten en open adoptie* (bron: FIOM, <https://fiom.nl>).

Kalthoff, H. (8 mei 2015). *Adoptie. Invloed op een kind van opgroeien in een ander gezin* (bron: Nederlands Jeugdinstituut, <https://www.nji.nl>).

Kennisbureau Ter Meulen. (11 september 2018). *Stabiliteit als belangrijkste boodschap uit ICAR6* (bron: Kennisbureau Ter Meulen, <https://www.kbtermeulen.nl/>).

Kind en Gezin. (juli 2018). *Wat is adoptie?* (bron: Kind en Gezin, <https://www.kindengezin.be/>).

Moeders voor Moeders vzw. (2009). *Wat gebeurt er verder met uw kindje?* (bron: Vondelingenluik, <http://www.vondelingenluik.be>).

Nyssens, C. (13 maart 2006). *Vraag nr. 3-4141: Adoptie in België. – Begrip "adopteerbaar kind". – Ongegronde weigering tot toestemming van ouders en voogden* (bron: Belgische Senaat, <https://www.senate.be>).

Vereniging voor Kind en Adoptiegezin vzw. (2008). *Infomap* (bron: Vereniging voor Kind en Adoptiegezin vzw, <http://www.adoptievlaanderen.be>).

Vlaamse Belastingdienst. (s.d). *Gelijkschakeling rechte lijn* (bron: Vlaamse Belastingdienst, <https://belastingen.vlaanderen.be>).

Lorin PARYS
Tine VAN DER VLOET
Elke SLEURS
Lies JANS
Danielle GODDERIS-T'JONCK
Ingeborg DE MEULEMEESTER